

TheaterRubrics

Rubrics voor het vak Drama

*Een uitwerking van het onderzoek:
'Past drama in een hokje?'*

Debbie Klarenbeek
Borius van der Meulen
In opdracht van lectoraat Kunst- en cultuureducatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
September 2015

© Copyright. Alle rechten voorbehouden: niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Debbie Klarenbeek en Borius van der Meulen.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	4
1. Inleiding, vraagstelling, dataverwerkingsmethoden	5
2. Resultaten	7
2.1 De inhoudsvaliditeit: Het beoordelingsinstrument herschreven	7
2.2 De toepasbaarheid van het instrument: De website	9
2.3 De toepasbaarheid van het instrument: Verwerking van de exameneisen	10
3. Conclusie, aanbevelingen, discussie	13
Literatuur	15
Bijlagen	16
Bijlage 1. Teksten voor de website	
1.1 De Master Rubric	
1.2 Handleiding voor de docent	
1.3 Handleiding voor de leerling	
1.4 Achtergrond informatie over het ontstaan van het instrument	
1.5 Gegevens van de makers/ credits	
1.6 Contact	
1.7 Downloads	
1.8 Links	

Samenvatting

In het onderzoek 'Rubrics voor het vak drama' zijn de aanbevelingen verwerkt van het vorige onderzoek 'Past drama in een hokje?'. Dit was een toetsend onderzoek naar het beoordelingsinstrument voor dramalessen in het voortgezet onderwijs van Lok (2013). Dit digitale beoordelingsinstrument is gebaseerd op een Master Rubric, bestaande uit zes hoofdcriteria (te weten basisvaardigheden, spelvaardigheden, maken, schrijven, reflecteren en theorie), onderverdeeld in zevenendertig subcriteria en ieder met vier niveauomschrijvingen. Het instrument werkt met het programma Google Docs waarbij beoordelingen en informatie gedeeld kunnen worden met leerlingen en docenten/ beoordelaars. De conclusies uit het vorige onderzoek waren: Het instrument is een goede, uitvoerige en volledige basis, maar ten aanzien van zowel de toepasbaarheid in het voortgezet onderwijs als ten aanzien van de inhoudsvaliditeit zijn verbeteringen noodzakelijk. De meest opvallende aanpassingen zijn gericht op het consequent gebruik en specificeren van begrippen en kwantitatieve en kwalitatieve aanduidingen. De praktische toepasbaarheid wordt beperkt door de digitale omgeving van Google Docs.

Binnen dit onderzoek zijn deze conclusies verwerkt door antwoord te geven op de onderzoeksvraag: In hoeverre kunnen de aanbevelingen die zijn voortgekomen uit het onderzoek 'Past drama in een hokje?' verwerkt worden in een nieuwe versie van het beoordelingsinstrument? De deelvragen zijn uitgesplitst in: het herschrijven van het beoordelingsinstrument op inhoudsvaliditeit en het vergroten van de toepasbaarheid van het instrument. Bij beide uitsplitsingen zijn de aanbevelingen uit het vorige onderzoek meegenomen.

Op het gebied van de inhoudsvaliditeit zijn de aanpassingen toegespitst op een aantal onderwerpen: Kwantitatieve en kwalitatieve aanduidingen, subjectieve aanduidingen, afstand en relatie tussen verschillende niveaus, vier of twee niveaus, splitsen van criteria, woordkeuze, zichtbaarheid van het criterium bij de leerling, uitleg van criterium, taak van de docent of leerling en aanpassingen op het examen havo/ vwo.

Voor het vergroten van de toepasbaarheid van het instrument is er de website www.theaterrubrics.nl gebouwd waar, vanuit het Open Source principe iedereen de Master Rubric kan downloaden in Excel vorm en zelf kan aanpassen. Ook is de Google Docs mogelijkheid aanwezig. Daarnaast is de toepasbaarheid van het instrument vergroot door de exameneisen van het praktijkgedeelte binnen het havo/ vwo in het instrument te verwerken.

1. Inleiding, vraagstelling, dataverwerkingsmethoden

Inleiding

Dit verslag is een vervolg op het onderzoek 'Past drama in een hokje? Een praktijkonderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument van Lok (2013), ontwikkeld bij het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de AHK, voor dramalessen in het voortgezet onderwijs'. (Klarenbeek, D. & Meulen, B. van der, 2014).

Na dit onderzoek en het schrijven van een artikel in 'Beoordelen in de kunstvakken: instrumenten en onderzoek' (2015, p. 99-122) was het tijd om de aanbevelingen rondom inhoudsvaliditeit en toepasbaarheid uit te gaan werken in een vernieuwd instrument. De resultaten zijn in dit verslag te lezen. De website www.theaterrubrics.nl is uit het verwerken van de aanbevelingen ontstaan.

In de bijlage zijn de teksten opgenomen voor de website www.theaterrubrics.nl waar het vernieuwde beoordelingsinstrument te vinden is. Hier is ook achtergrondinformatie opgenomen over het onderzoek van Lok (2013) en van ons (2014).

Vraagstelling

De aanbevelingen uit het vorige onderzoek zijn heel concreet en daardoor goed aan te passen. De vraag binnen dit onderzoek luidt dan ook:

In hoeverre kunnen de aanbevelingen die zijn voortgekomen uit het onderzoek 'Past drama in een hokje?' verwerkt worden in een nieuwe versie van het beoordelingsinstrument?

De deelvragen die hieruit komen zijn:

- Kan het beoordelingsinstrument herschreven worden op inhoudsvaliditeit waarbij de aanbevelingen rondom inhoudsvaliditeit uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?
- Op welke wijze kan de toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument worden vergroot waarbij de aanbevelingen rondom toepasbaarheid uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?

Dataverwerkingsmethoden

Alle benodigde data voor het herschrijven van de Rubrics zijn in het vorige onderzoek (2014) verzameld. Deze zullen worden verwerkt vanuit de aanbevelingen. De resultaten uit de eerdere onderzoeken worden verwerkt in een inhoudsvalide en toepasbaar instrument. Door middel van peer feedback binnen de kenniskring van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten worden er uit de resultaten van de vorige onderzoeken keuzes gemaakt. Binnen de twee deelvragen is het volgende uitgewerkt:

Kan het beoordelingsinstrument herschreven worden op inhoudsvaliditeit waarbij de aanbevelingen rondom inhoudsvaliditeit uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?

Er is ruim voldoende informatie om de acht geselecteerde Rubrics te herschrijven, maar ook voor de overige 29 Rubrics zijn genoeg handvatten. De Rubrics zijn herschreven door de aanbevelingen van het onderzoek 'Past drama in een hokje' te verwerken. Op sommige punten is de feedback van de

docenten en leerlingen in tegenspraak met elkaar of worden er verschillende oplossingen aangedragen. Er worden dan keuzes gemaakt en deze keuzes worden verantwoord binnen dit verslag.

Op welke wijze kan de toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument worden vergroot waarbij de aanbevelingen rondom toepasbaarheid uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?

Wat belangrijk voor ons is, is dat de vertaling gemaakt wordt van onderzoek naar de werkvloer. De dramadocent op de middelbare school moet handzaam materiaal in handen krijgen waar hij enthousiast van wordt en snel mee aan de slag kan, maar ook als naslagwerk kan gebruiken. Dit staat bij ons voorop. We willen zo onderwijs en onderzoek dichter naar elkaar laten komen. Er is gezocht naar de beste vorm voor het aanbieden van het instrument en de handleiding. Hierbij is vooral van belang dat alle drempels voor het gebruik van het instrument zoveel mogelijk weg worden gehaald. Om dit te bewerkstelligen is er ook gekeken naar de eerdere onderzoeksresultaten uit het onderzoek van Lok (2013). Er is gekozen voor een website waarbij docenten gemakkelijk een versie van het instrument kunnen bewerken en downloaden en de gebruiksaanwijzingen online kunnen lezen. De wijze waarop het instrument geraadpleegd kan worden en de motivatie van de keuze voor deze vorm wordt verder uiteen gezet in de paragraaf over de toepasbaarheid van het instrument. Ook is er een docentenhandleiding geschreven voor dramadocenten op havo/ vwo scholen. De docentenhandleiding is makkelijk en snel leesbaar.

Verder is er gekeken of de havo/ vwo exameneisen voor het drama praktijkgedeelte in het beoordelingsinstrument verwerkt zijn. Dit omdat dit een essentieel onderdeel is binnen de toepasbaarheid van het instrument in de dagelijkse praktijk. Daar waar dit in het instrument aanwezig is, is het zichtbaar gemaakt en ontbrekende onderdelen zijn toegevoegd.

2. Resultaten

2.1 De inhoudsvaliditeit: Het beoordelingsinstrument herschreven

Voor het aanpassen en herschrijven van het document is uitgegaan van de aanbevelingen uit het eerder besproken onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014). Op het gebied van de inhoudsvaliditeit zijn de aanpassingen toegespitst op een aantal onderwerpen: Kwantitatieve en kwalitatieve aanduidingen, subjectieve aanduidingen, afstand en relatie tussen verschillende niveaus, vier of twee niveaus, splitsen van criteria, woordkeuze, zichtbaarheid van het criterium bij de leerling, uitleg van criterium, taak van de docent of leerling en aanpassingen op het examen havo/ vwo. Het herschrijven van de Master Rubric heeft er ook toe geleid dat er van de zeventig criteria uiteindelijk achtentwintig criteria over zijn gebleven. Dit zorgt voor een compacter, en daarmee overzichtelijker instrument. Er volgt een samenvatting van de keuzes die zijn gemaakt binnen de aangepaste Rubrics per onderwerp. De aangepaste Rubrics zijn te vinden in de bijlage en via de website www.theaterrubrics.nl.

Kwantitatieve en kwalitatieve aanduidingen

In de nieuwe versie van het beoordelingsinstrument worden er binnen de niveauomschrijvingen geen kwalitatieve en kwantitatieve aanduidingen door elkaar gebruikt. Hiervoor was het maken van keuzes noodzakelijk en zijn de criteria opnieuw geïnterpreteerd. Voor het maken van de keuzes is gebruik gemaakt van de eigen vakinhoudelijke kennis van de onderzoekers, omdat beide werkzaam zijn als dramadocent in het binnen- en buitenschoolse werkveld. Wanneer een criterium vooral gericht is op de frequentie van de zichtbaarheid hiervan, dan zijn de niveauverschillen toegespitst op de beoordeling van de kwantiteit. Wanneer de beoordeling van een criterium zich vooral richt op de kwalitatieve uitvoering en minder op de frequentie van de zichtbaarheid hiervan, dan is er enkel gekozen voor kwalitatieve aanduidingen binnen de niveauomschrijvingen.

Subjectieve aanduidingen

Het voorkomen van subjectieve aanduidingen is onmogelijk gebleken omdat het instrument in zeer verschillende (les)situaties gebruikt moet kunnen worden. Hierdoor zijn kwantitatieve aanduidingen zoals “meestal” en “in delen” niet te voorkomen. Er ligt een taak bij de docent om dit tijdens gesprekken met de leerlingen te verklaren. Wel is de objectiviteit van het instrument vergroot door observeerbare vaardigheden te omschrijven in plaats van niet- observeerbare vaardigheden.

Afstand en relatie tussen verschillende niveaus

Wanneer er binnen het instrument (kwantitatieve of kwalitatieve) niveauaanduidingen bij verschillende criteria terugkwamen, is er zoveel mogelijk geprobeerd om dezelfde formulering van en afstand tussen deze niveauaanduidingen te gebruiken. Het consequent toepassen van de aanduidingen zoals: ‘goed, voldoende, matig, onvoldoende’ en ‘(bijna) altijd, vaak, soms, te weinig’ verkleint de kans op verwarring bij de leerling, maakt de beoordeling eenduidiger en versterkt hiermee de validiteit. Binnen de bovengenoemde aanduidingen is ook een andere aanbeveling verwerkt, namelijk het niet altijd perfect kunnen beheersen van een criterium en een onvoldoende als onvoldoende moeten kunnen beoordelen. Zowel docenten als leerlingen hebben aangegeven dat het onmogelijk is om een criterium altijd goed te beheersen. Hier zou volgens hen meer rekening mee gehouden moeten worden binnen de hoogste niveauomschrijvingen. Er is in de verbeterde versie veelal gekozen voor ‘(bijna) altijd’. Verder gaven de respondenten aan dat ze in het voormalige instrument de mogelijkheid misten om onvoldoende beheersing van een criterium als onvoldoende te kunnen beoordelen. Formuleringen zoals ‘vindt het moeilijk’ werden als “te lief” (Klarenbeek en van der Meulen 2014, p. 21) bevonden. In de verbeterde versie is er vooral gebruik gemaakt van ‘te weinig’ bij de laagste kwantitatieve aanduiding en ‘onvoldoende’ bij de laagste kwalitatieve aanduiding.

Vier of twee niveaus

Uit het eerdere onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014) is gebleken dat er in het voormalige instrument een aantal criteria waren opgenomen die slechts twee niveaus zouden moeten hebben. In deze gevallen ging het om het wel of niet behouden, of zichtbaar maken, van een criterium dat zich richt op randvoorwaarden van de dramas. Volgens de respondenten moest hier dan ook sprake zijn van twee niveaus in plaats van vier. Dit is in het verbeterde instrument toegepast bij het criterium: 'behouden van veilige spelomgeving'. Zo werd in het eerste instrument het criterium 'creëren veilige spelomgeving' in vier niveaus uitgesplitst: 'altijd actief, meestal actief, soms actief en te weinig actief'. (Lok, 2013) Dit is in het herschreven instrument veranderd naar 'behouden veilige spelomgeving' (omdat de docent deze behoort te creëren) en worden de twee niveaus omschreven als 'Je behoudt de veilige spelomgeving d.m.v.: werkhouding, samenwerking & respect'. Docenten gaven terug dat door werkhouding, samenwerking en respect leerlingen de veilige spelomgeving wel of niet behouden. Dit met de gedachte dat het in een dramas niet 'een beetje' of 'soms' veilig kan zijn.

Splitsen van criteria

Wanneer een criterium in het voormalige instrument inging op twee verschillende vaardigheden, is er voor de verbetering van de inhoudsvaliditeit gekozen om dit op te splitsen in meerdere criteria met eigen, daarbij behorende, niveauomschrijvingen.

Woordkeuze

Het instrument is nagekeken op het inconsequent gebruiken van vaktermen en, in een dergelijk geval, is er gekozen voor één term die consequent gebruikt wordt. Hierbij is rekening gehouden met de voorkeur van de respondenten uit het eerdere onderzoek. Zo werd er in het voormalige instrument onder andere gesproken over een 'spelomgeving' en 'leeromgeving'. Vanuit de eerder genoemde motivatie is hier gekozen voor 'spelomgeving'. Verder zijn woorden zoals 'waarachtig', die zeer veelomvattend, breed interpreteerbaar en dus niet-observeerbaar zijn, vervangen door observeerbare vaardigheden. Ondanks deze verbetering in de woordkeuze blijft een mondelinge toelichting van de docent een aanbeveling. Zo kunnen andere onduidelijkheden over de criteria, niveauomschrijvingen en de validiteit hiervan besproken worden. Tijdens de toepassing van het instrument op de eigen praktijk ondervond Klarenbeek dat de tekst 'de leerling' over de hoofden van de leerlingen heen ging. Er is daarom gekozen om de Rubrics in 'je' en 'jij' te formuleren. Ook binnen peer feedback komt dit de duidelijkheid ten goede.

Zichtbaarheid van het criterium bij de leerling

In het onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014) komt naar voren dat de zichtbaarheid van het te beoordelen criterium van groot belang is. Het formuleren van observeerbare kenmerken is in de nieuwe versie van het instrument, onder andere, terug te vinden bij de criteria: 'personage spel' en 'ruimtelijk bewustzijn'. Hier richten de verschillende niveauomschrijvingen zich op het tonen van, in plaats van het inzicht hebben in, of beschikken over, een vaardigheid.

De verbetering van de observeerbaarheid van de te beoordelen criteria komt ook terug bij de hergeformuleerde, zeer breed te interpreteren criteria. Deze zijn in de nieuwe versie uiteengezet in een aantal observeerbare kenmerken en/of vaardigheden, waarmee het criterium ook beter wordt toegelicht. Dit is bijvoorbeeld terug te zien bij het criterium 'tekstbehandeling: tekstbegrip, intonatie, tempo/ ritme, timing, verstaanbaarheid'.

Uitleg van criterium

In sommige gevallen is er voor gekozen om, zoals bij bovenstaand punt is uitgelegd, een criterium te verklaren met observeerbare vaardigheden die verbonden zijn aan het criterium. Voor de bijbehorende niveauomschrijvingen is er voor gekozen om de volledigheid van het te beheersen criterium te beoordelen, door te kijken naar de te beoordelen vaardigheden die aan het criterium

verbonden zijn. Zo is het hoogste niveau behaald als de beheersing van (bijna) alle vaardigheden zichtbaar is en het laagste niveau als er geen beheersing van één van de bijbehorende vaardigheden zichtbaar is. Voor de keuze van de vaardigheden is er gekeken naar de voorstellen van de docenten uit het eerdere onderzoek (Klarenbeek, van der Meulen 2014).

Taak van de docent of leerling

Bij het verbeteren van het instrument is gekeken naar de taak van de docent en de leerling. In het voormalige instrument liepen deze taken soms door elkaar waardoor er onduidelijkheid bestond over de criteria en niveauomschrijvingen. Het aangepaste instrument richt zich op de taak van de leerling. Zo is het criterium 'creëren van een veilige spelomgeving' veranderd in 'behouden van veilige spelomgeving', er vanuit gaande dat de docent de veilige spelomgeving behoort te creëren en de leerling dit moet behouden. De daarbij behorende niveauomschrijvingen zijn hier ook op aangepast.

Aanpassingen op het examen havo/ vwo

De Rubrics zijn ontstaan én herschreven op basis van de wensen van docenten en leerlingen. Om ze volledig te laten aansluiten op de exameneisen was het noodzakelijk om één criterium toe te voegen aan het totaal rondom het analyseren en onderzoeken van een sociaal of maatschappelijk vraagstuk. Deze is meegenomen in het criterium 'spelvaardigheden'. Daarnaast zijn er aanpassingen gedaan binnen de Rubrics op het hoofdcriterium 'reflecteren'. Reflecteren valt binnen de exameneisen onder A4 Beschouwen. Daar waar een overstijging binnen het examendomein Praktijk geconstateerd werd is het criterium binnen de Rubric behouden. Daar waar het enkel het beschouwen binnen het examendomein A Vaktheorie besloeg is hij verwijderd. Dit wordt verder toegelicht binnen hoofdstuk 2.3 De toepasbaarheid van het instrument: Verwerking van de exameneisen.

2.2 De toepasbaarheid van het instrument: De website

Binnen het onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014) zijn veel aanbevelingen rondom de toepasbaarheid uitgewerkt. Door deze aanbevelingen is er gekozen voor een website www.theaterrubrics.nl die voor iedereen toegankelijk is en waar, in korte en heldere woorden, een gebruiksaanwijzing van de Master Rubric te vinden is. De Master Rubric zal vanuit het 'Open source' principe gepubliceerd worden op deze website. Dit wil zeggen dat het instrument vrij toegankelijk wordt en aan te passen is door de gebruiker. Er is besloten om de digitale mogelijkheden binnen Google Docs niet verder uit te werken, wel is de herschreven versie van het instrument via Google Docs te gebruiken. Deze interactieve aspecten, zoals het uitnodigen van de leerling en een medebeoordelaar en de chatfunctie, zijn in het oorspronkelijke instrument ontwikkeld vanuit de behoefte die bleek naar aanleiding van het vooronderzoek van Lok (2013). Deze behoefte kwam in het vervolgonderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014) ter discussie te staan omdat de respondenten uit dit onderzoek aangaven deze aspecten te arbeidsintensief te vinden. Daarnaast bleek Google Docs vaak niet werkbaar omdat een school voor één beoordelingssysteem (vaak is dit Magister) gekozen heeft en de docent daarnaast niet een eigen systeem kan en/ of mag toepassen. Omdat het gaat om innovatieve functies binnen een beoordelingsinstrument is er besloten om de gebruiker toegang te blijven geven tot deze functies. Dit geeft het instrument ook meer mogelijkheden om als gebruiker vanuit het 'Open source' principe het instrument aan te passen naar de eigen ideale lesomgeving.

In verband met deze verschillende zienswijzen en het streven naar zo flexibel mogelijke toepasbaarheid is er ook voor gekozen om het instrument ook als Exceldocument aan te bieden. Bij het Exceldocument ligt de nadruk op het gebruik van de inhoudelijke uitwerking van de Rubrics. Als een gebruiker via de website een verzoek doet voor een uitnodiging om het instrument vanuit Google Docs te gebruiken, dan beschikt deze gebruiker ook over de andere aspecten van het instrument.

De gebruiksaanwijzing op de website richt zich op de dramadocent in het havo/ vwo onderwijs en op de leerling die het vak drama op havo/ vwo niveau volgt. Alles wat binnen de gebruiksaanwijzing wordt benoemd komt direct, of indirect, uit de aanbevelingen van het onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014). Dit betekent dat dit feedback van de respondenten was uit het vorige onderzoek naar aanleiding van het gebruik van het instrument van Lok (2013). De teksten zijn zo geschreven dat zij direct op een website geplaatst kunnen worden. Dit om de vertaling van onderzoek naar de werkvloer te maken. De dramadocent op de middelbare school moet handzaam materiaal in handen krijgen waar hij enthousiast van wordt en snel mee aan de slag kan, maar ook als naslagwerk kan gebruiken om, na een tijdje gebruikt te hebben, de diepte in te kunnen gaan. De website is gratis toegankelijk en bevat de volgende tabbladen:

- De Master Rubric
- Voor de docent Algemene gebruiksaanwijzingen
 Het gebruik van de Rubrics als beoordelingsinstrument en/ of als reflectie instrument
 De Rubrics voor het in kaart brengen van het proces of het product
 De Rubrics ingevuld door de docent, de leerling zelf of door een klasgenoot (peer educatie)
 Exameneisen havo/ vwo
- Voor de leerling Algemene gebruiksaanwijzingen
- Achtergrond informatie over het ontstaan van het instrument
- Gegevens van de makers/ credits
- Contact
- Downloads
- Links

In de bijlage zijn de teksten voor de website te vinden.

2.3 De toepasbaarheid van het instrument: Verwerking van de exameneisen

‘Het havo/ vwo drama eindexamen is onderverdeeld in drie domeinen:

Domein A Vaktheorie

Domein B Praktijk

Domein C Oriëntatie op studie en beroep

Het centraal examen is het examen van het vak kunst (algemeen). Het schoolexamen heeft betrekking op de drie bovengenoemde domeinen.’ (Examenblad 2015)

Dit beoordelingsinstrument richt zich op domein B Praktijk. Dit domein omvat binnen havo/ vwo de volgende subdomeinen, waar de verschillende Rubrics onder vallen:

‘Subdomein B1: Spelen

De kandidaat kan: spelgegevens combineren en toepassen, en daarbij gebruikmaken van timing en verandering in stemgebruik en bewegingspatroon’ (Examenblad 2015)

De criteria in de Rubric die onder dit leerdoel vallen binnen ‘spelvaardigheden’ zijn:

- Fysiek spel
- Ruimtelijk bewustzijn
- Improviseren
- Tekstbehandeling: tekstbegrip, intonatie, tempo/ ritme, timing, verstaanbaarheid
- Toepassen van speelstijlen in een scène
- Spelconcentratie

'De kandidaat kan: de interactie tussen personages intensiveren door middel van actie en reactie'
(Examenblad 2015)

Het criterium dat onder dit leerdoel valt binnen 'spelvaardigheden' is:

- Geloofwaardigheid: incasseren, reageren, noodzaak

'De kandidaat kan: in spel een sociaal of maatschappelijk vraagstuk analyseren en onderzoeken'
(Examenblad 2015)

Het criterium dat onder dit leerdoel valt binnen 'spelvaardigheden' is:

- Onderzoeken en analyseren van een sociaal of maatschappelijk vraagstuk

'Subdomein B2: Vormgeven

De kandidaat kan: een rol opbouwen gebaseerd op personage en dramatische ontwikkeling'
(Examenblad 2015)

De criteria die onder dit leerdoel vallen binnen 'spelvaardigheden' zijn:

- Personage opbouw
- Geloofwaardigheid: incasseren, reageren, noodzaak

'De kandidaat kan: scènes creëren en realiseren, rekening houdend met de intentie ten opzichte van het publiek.'(Examenblad 2015)

De criteria die onder dit leerdoel vallen binnen 'spelvaardigheden' zijn:

- Tekstanalyse
- Tekstinterpretatie

De criteria die onder dit leerdoel vallen binnen 'maken' zijn:

- Regisseren van een scène
- Verbeelden
- Vormgeven
- Mise-en- scène toepassen
- Spanningsopbouw van een scène
- Andere (spel) instructies geven

'Subdomein B3: Presenteren

De kandidaat kan:

- *Spel- en vormgevingsvaardigheden toepassen bij het optreden voor een publiek*
- *Het publiek van de nodige informatie voorzien'* (Examenblad 2015)

De criteria die onder dit leerdoel vallen binnen 'spelvaardigheden' zijn:

- Improviseren
- Tekstbehandeling: tekstbegrip, intonatie, tempo/ ritme, timing, verstaanbaarheid
- Toepassen van speelstijlen in een scène
- Spelconcentratie'

Zoals te zien is, omvatten de Rubrics alle onderdelen die omschreven staan binnen de exameneisen van het havo/ vwo Praktijk: Spelen, vormgeven en presenteren. Het onderzoek van Lok startte met het uitgangspunt om de wensen van docenten, leerlingen en scholen te verwerken in een instrument. Hierdoor overstijgen de Rubrics de exameneisen van het vak drama. Dit is vooral te zien binnen de hoofdcriteria 'basisvaardigheden' en 'reflecteren'. Beiden zijn essentiële vaardigheden binnen het vak drama, volgens docenten, leerlingen en scholen maar niet opgenomen in de exameneisen.

Criteria die enkel het vaktheoretische deel beoordeelden (Domein A Vaktheorie binnen het examenblad) zijn uit het instrument gehaald. Dit verkleint het instrument en vergroot daarmee de bruikbaarheid doordat het een handzamer instrument wordt.

Het subdomein A4: Beschouwen omvat de volgende leerdoelen:

'De kandidaat kan:

- een toneelvoorstelling informatief beschrijven;
- aangeven met welke theatrale middelen de inhoud vormgegeven is;
- een eigen mening geven over de effectiviteit van enkele van deze middelen.' (Examenblad 2015)

Dit vonden we binnen het hoofdcriterium 'reflecteren' terug bij de subcriteria:

- Bijhouden van een functioneel logboek of kunstdossier
- Schrijven van een kijkwijzerslag of recensie
- Theatervoorstelling kunnen analyseren
- Vormen van een eigen mening over theater

Deze vier zijn verwijderd uit de Master Rubric omdat zij geen vakoverstijgende criteria zijn.

De criteria die vallen onder het hoofdcriterium 'reflecteren' binnen het instrument van Lok (2013) welke én gaan over het beschouwen maar zeker ook vakoverstijgend zijn binnen het praktijkgedeelte van de dramales zijn:

- Reflecteren op eigen werk
- Reflecteren op het werk van anderen
- Opbouwende feedback geven
- Elkaars presentaties beoordelen
- Houden van nabesprekingen

Vanwege de vakoverstijgende meerwaarde worden deze behouden in het instrument.

Andere vakoverstijgende criteria zijn de criteria benoemd binnen het hoofdcriterium 'basisvaardigheden', namelijk:

- Behouden van veilige spelomgeving
- Samenwerken
- Lef en durf
- Verbeelding
- Houding
- Respect tonen

We zien het hoofdcriterium 'schrijven' uit het voormalige instrument van Lok (2013) niet terug in de exameneisen. In het onderzoek van Klarenbeek en van der Meulen (2014) is gebleken dat dit onderdeel weinig tot niet in de lessen aan bod komt. Dit zijn voor het verbeterde instrument de twee voornaamste redenen om dit criterium in zijn geheel uit het instrument te halen. Het criterium 'theorie' wordt ook niet getoetst binnen het praktijkgedeelte en is daarom ook uit het instrument gehaald. Dit heeft positieve gevolgen voor de omvang van het instrument en de veelvoud van criteria, wat weer positieve gevolgen heeft voor de toepasbaarheid.

In de bijlage is het totale herschreven instrument te vinden waarbij helder wordt onder welk subdomein van de havo/ vwo eisen de criteria vallen.

3. Conclusie, aanbevelingen, discussie

Conclusie

Dit onderzoek heeft tot doel antwoord te geven op de onderzoeksvraag: In hoeverre kunnen de aanbevelingen die zijn voortgekomen uit het onderzoek 'Past drama in een hokje?' (Klarenbeek, van der Meulen, 2014) verwerkt worden in een nieuwe versie van het beoordelingsinstrument? De deelvragen zijn uitgesplitst in: het herschrijven van het beoordelingsinstrument op inhoudsvaliditeit en het vergroten van de toepasbaarheid van het instrument. Bij beide uitsplitsingen zijn de aanbevelingen uit het vorige onderzoek meegenomen.

Het belang voor ons, als onderzoekers en dramadocenten, is dat het instrument makkelijk toepasbaar is. Het instrument is nu online en te downloaden in twee vormen (Excel en Google Docs). De Rubrics zijn herschreven waardoor docenten onderling, leerlingen in peer gesprekken en docenten en leerlingen samen, maar ook schoolleiding het gesprek over de beoordeling van het praktijkgedeelte van drama gemakkelijker kunnen voeren. Er is nu een helder, getoetst en makkelijk bereikbare tool om van daaruit een eigen visie te formuleren.

Zoals Lok in haar eindpaper ook omschreef is het beoordelen van het vak drama 'een ondergeschoven kindje' (2013 p.3). Met dit verbeterde instrument hebben docenten een handvat om er voor te zorgen dat het gesprek over de manier van beoordelen van het praktijkgedeelte bij drama gevoerd kan worden. Hierbij is zeker ook de handleiding voor de docent van belang. Door deze handleiding zal de docent een visie moeten formuleren over het inzetten van het instrument als beoordeling of reflectie instrument, het in kaart brengen van het proces of product en het invullen van het instrument door docent, de leerling zelf of een klasgenoot (peer educatie). Daarnaast wordt hij door de hoeveelheid Rubrics gedwongen om zelf keuzes te maken welke vaardigheden hij op welk moment wil toetsen.

Aanbevelingen

Het toetsen van de website

Er was al veel informatie verzameld uit het veld door Lok (2013) en door ons. Het meeste werk zat nu in het uitwerken van de vorige gegevens. Deze data zijn verwerkt door het instrument te herschrijven en de docentenhandleiding te schrijven. Een volgende stap zou kunnen zijn om een feedback moment te creëren waarbij het instrument en de handleiding voorgelegd worden aan dramadocenten die door eerder onderzoek al bekend zijn met het instrument en werkzaam zijn binnen havo/ vwo. Dit zal geen nieuw toetsend onderzoek worden, maar een gerichte kleinschalige evaluatie die zich focust op direct noodzakelijke aanpassingen. De resultaten van deze evaluatie kunnen dan, rekening houdend met de eerdere onderzoeken, verwerkt worden. De feedback van de respondenten zou dan kunnen komen door middel van het invullen van een vragenlijst, via bijvoorbeeld Survey Monkey, nadat de docenten de website, docentenhandleiding en de Master Rubric hebben bestudeerd en er een tijdje mee hebben gewerkt. De vragenlijst kan goed een vervolg op de topiclist van het vorige onderzoek zijn en gaan over inhoudsvaliditeit en toepasbaarheid.

Toepasbaar maken van het instrument voor het vmbo

Omdat het instrument oorspronkelijk ontwikkeld is voor havo/ vwo en het vervolgonderzoek van Klarenbeek en van der Meulen(2014) zich hier ook op heeft gericht, is er nu alleen gekeken naar deze onderwijsniveaus en wordt het dramaonderwijs binnen vmbo buiten beschouwing gelaten. Het aanpassen van het instrument en de verbinding met de exameneisen voor vmbo is een aanbeveling

voor de toekomst als hier veel vraag naar blijkt te zijn. Deze vertaalslag moet dan op twee punten plaats vinden. De taal van de Rubrics én de handleiding voor de leerling zal aangepast moeten worden naar het vmbo niveau. Daarnaast zullen de exameneisen van het vmbo naast de criteria van het instrument gelegd moeten worden zoals binnen dit onderzoek bij het havo/ vwo gedaan is. Het vmbo examen is anders opgebouwd dan het havo/ vwo examen (Examenblad. Examenprogramma drama vmbo tl, 2014) . Er zal dus specifiek gekeken moeten worden naar welke criteria bruikbaar zijn binnen het examen, welke vakoverstijgend zijn, welke inhoudelijk aangepast of toegevoegd moeten worden en welke niet relevant zijn. De keuzes moeten ook inzichtelijk worden voor de docenten die deze Rubrics binnen het vmbo willen gebruiken.

Discussie

Om het instrument te herschrijven was er, door het vorige onderzoek, voldoende materiaal voorhanden. Meningen over de inhoudsvaliditeit waren vaak wel te bundelen in grotere eenheden en toe te passen op het totale instrument. Er was echter ook sprake van verschillende visies. Vaak was helder dat een Rubric anders geformuleerd moest worden maar de meningen over de wijze waarop verschilden. Als onderzoekers hebben wij hier keuzes in gemaakt en deze verantwoord. Er zijn Excel sheets gemaakt waarin de verschillende keuzeopties uitgekristalliseerd zijn. Wij hebben, op basis van alle kennis die we hebben, de uiteindelijke keuzes gemaakt. De vraag is hoe objectief de uiteindelijke keuzes dan zijn. Voor ons was het van belang dat het instrument beter toepasbaar werd en stond dit voorop in de keuzes die gemaakt zijn.

Literatuur

- Examenblad (2015). *Examenprogramma kunst (drama), havo* Geraadpleegd op www.examenblad.nl/examenstof/kunst-drama-havo/2015/havo/f=/kunstdrama_havo.pdf
- Examenblad (2014). *Examenprogramma kunst (drama), vwo* Geraadpleegd op www.examenblad.nl/examenstof/kunst-drama-vwo/2014/vwo/f=/kunst_drama_vwo.pdf
- Examenblad (2014). *Examenprogramma drama vmbo tl* Geraadpleegd op www.examenblad.nl/examenstof/drama-vmbo-2/2014/vmbo-tl/f=/drama.pdf
- Klarenbeek, D. & Meulen, B. van der (2015). 'Past drama in een hokje?' Een onderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van een beoordelingsinstrument. *Beoordelen in de kunstvakken: instrumenten en onderzoek* 99- 112
- Klarenbeek, D. & Meulen, B. van der (2014). Past drama in een hokje? Een praktijkonderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument van Lok (2013), ontwikkeld bij het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de AHK, voor dramalessen in het voortgezet onderwijs.
- Lok, C. (2013a). *Beoordeling van theaterlessen in het Voortgezet Onderwijs*. Amsterdam AHK Theaterdocentopleiding

Bijlagen

Bijlage 1. Teksten voor de website

1.1 De Master Rubric

Hier kun je de Master Rubric in Excel downloaden. Mocht je de Master Rubric in Google Docs willen gebruiken, vul dan het contactformulier in. Je krijgt dan zo snel mogelijk een link toegestuurd. Voor een uitleg van de oude versie van de Theater Rubric in Google Docs is hier een link naar Youtube: <http://youtu.be/WJ-vk14IVRw>

1.2 Handleiding voor de docent

Op deze website vind je Rubrics, voor het praktijkgedeelte van het vak drama op havo/ vwo. Rubrics zijn geschikt om een product en/ of (deel)vaardigheden te beoordelen op kwaliteit én om de manier van werken te beoordelen. Het doel van dit instrument is de docent en de leerling een handvat te bieden om de leerling binnen het vak drama te kunnen beoordelen én om (gezamenlijk) te kunnen reflecteren op het leerproces en op presentatiemomenten.

Het instrument is zo opgesteld dat jij, als dramadocent, verschillende criteria uit kunt kiezen die van toepassing zijn op dat wat je gaat doen met een klas, of dit nu een project, voorstelling, of lessenreeks is.

Er zijn een aantal punten waar je van te voren, als docent, zelf keuzes in kunt maken. Maak eerst voor jezelf helder wat het *doel* is van de Rubrics binnen jouw lessen en geef daarvoor antwoord op de vragen:

- Gebruik je de Rubrics als *beoordelingsinstrument* en/ of als *reflectie instrument*?
- Worden de Rubrics gebruikt om het *proces* of het *product* in kaart te brengen?
- Wie vult de Rubrics in? De *docent*, de *leerling* en/of *medeleerling* (waardoor peer educatie ontstaat, leren van gelijken)?

De Master Rubric bestaat uit vier hoofdcriteria: basisvaardigheden, spelvaardigheden, maken en reflecteren. Elk hoofdcriterium heeft een aantal subcriteria. Een criterium is een kenmerk waarop je je beoordeling baseert. Bij elk subcriterium zijn er vier niveaus beschreven waarbij je kunt aangeven binnen welk niveau de leerling op dat moment functioneert. Deze uitgeschreven beoordelingsniveaus geven inzicht in beoordeling en/of reflectie en vormen de basis voor een eventuele dialoog hierover.

Een voorbeeld:

Examen eisen	Hoofd criterium	Subcriterium	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
B1 Spelen	Spelvaardigheden	Geloofwaardigheid: incasseren, reageren, noodzaak	Je toont tijdens geloofwaardig spel de beheersing over de drie vaardigheden	Je toont tijdens geloofwaardig spel de beheersing over minstens twee vaardigheden	Je toont tijdens geloofwaardig spel de beheersing over één vaardigheid	Je toont tijdens geloofwaardig spel geen beheersing over één van de vaardigheden

Als jij als docent besluit dat bovenstaande Rubric past binnen de lessen dan is het goed om deze vooraf aan de leerlingen uit te delen en te bespreken.

In de eerste kolom is te zien op welk examenonderdeel de Rubric van toepassing is. In de tweede kolom is te zien dat het gaat om het beoordelen van een spelvaardigheid. In de derde kolom wordt helder dat 'geloofwaardigheid' beoordeeld wordt. Dramadocenten hebben aangegeven dat zij binnen geloofwaardigheid de volgende observeerbare kenmerken beoordelen 'incasseren, reageren en noodzaak'. Deze woorden zullen goed moeten worden toegelicht: Wanneer speelt iemand geloofwaardig? Wat is incasseren precies? En wat wordt bedoeld met noodzaak? Goed om deze specifieke woorden ook tijdens de les te gebruiken. Mocht jij andere woorden van toepassing vinden op geloofwaardigheid, dan kun je deze zelf aanpassen in het Excel sheet. Vervolgens staan er vier niveaus omschreven waarbij de docent, de leerling zelf of een medeleerling aan kan geven op welk niveau een leerling op dat moment speelt.

Formatief en/of Summatief

Het gebruik van de Rubrics als beoordelingsinstrument en/ of als reflectie instrument

De Rubrics kunnen gebruikt worden bij formatieve én summatieve beoordelingen.

Als summatief beoordelingsinstrument zorgen de Rubrics voor een, zo veel als mogelijk, objectieve beoordeling. Wat wel belangrijk is om niet uit het oog te verliezen, is dat de vaardigheden die geleerd worden bij drama soms breder zijn dan in Rubrics te vatten zijn. Rubrics binnen dramalessen blijven ook altijd gedeeltelijk subjectief. De start met de Rubrics in de klas is het bespreken van de criteria met de leerlingen. Tijdens dit gesprek kun je als docent de vaardigheden uiteenzetten en een eventuele focus op bepaalde onderdelen duidelijk maken aan de leerlingen. Een bijkomend voordeel is dat de woordenschat rondom drama vergroot wordt bij de leerlingen tijdens het bespreken. Verlies jezelf niet in de hokjes van de Rubrics. Het instrument is juist bedoeld om de leerling grip te laten krijgen op zijn eigen leerproces. Dit kan door de Rubrics te gebruiken bij, en vooral naast, individuele gesprekken en/ of uitgeschreven beoordelingen.

Als er formatief beoordeeld wordt zijn de Rubrics een goed reflectie instrument waarbij de leerling objectieve handvatten krijgt om naar zichzelf, en naar elkaar te (laten) kijken en dit constructief te bespreken met elkaar. Een leerling kan zo beter zicht krijgen, en hierdoor eigenaar worden van zijn sterke en zwakke kanten en van zijn eigen leerproces.

N.b. Als summatief beoordelingsinstrument kan er ook gekozen worden om een beoordelingsschaal op de Rubrics toe te passen, waarbij bepaalde Rubrics zwaarder kunnen wegen dan anderen.

Product en/of proces

De Rubrics voor het in kaart brengen van het proces of het product

Veel dramadocenten maken een onderscheid binnen hun dramalessen tussen procesvaardigheden en productvaardigheden. Je kunt er voor kiezen om beide te beoordelen of een keuze te maken in het beoordelen van een eindproduct of juist het proces. Maak voor de leerlingen van te voren helder of het proces, het product of beide beoordeeld wordt. Realiseer je ook dat, op basis van deze keuze, je waarschijnlijk ook andere beoordelingscriteria kiest. Als er naar het proces van een leerling gekeken wordt dan houd je (natuurlijk) rekening met de verschillende instapniveaus van de leerlingen.

Docent, leerling, medeleerling

De Rubrics ingevuld door de docent, de leerling zelf of door een medeleerling (peer educatie)

Als de Rubrics ingevuld worden door jou, als docent, dan vergt dit, naast keuzes maken uit de hoeveelheid Rubrics, weinig voorbereiding.

Als docent kun je er na het invullen van de Rubrics ook voor kiezen om, de leerlingen voor zichzelf en/ of voor elkaar een cijfer te (laten) geven en dit mee te laten tellen voor de uiteindelijke beoordelingen. Zo worden leerlingen nog meer eigenaar van hun eigen, en elkaars, leerproces.

Van belang is dat er tijd genomen moet worden om de Rubrics aan de leerlingen uit te leggen. De ervaring leert dat als hier te snel overheen gestapt wordt, leerlingen de Rubrics niet serieus nemen. Het is van belang dat de leerlingen de Rubrics voor zich zien en elke afzonderlijke Rubric met de verschillende niveaus besproken wordt, waarbij het ook goed is om voorbeelden te geven. Hierdoor worden leerlingen meer eigenaar van de Rubrics en, uiteindelijk, ook van hun eigen leerproces. Je kunt eventueel het tabblad 'voor de leerling' gebruiken bij de uitleg van de Rubrics aan de leerlingen.

Als de Rubrics ingevuld worden door een leerling voor een klasgenoot dan is het van belang dat je als docent goed de scheidslijn bewaakt tussen: wanneer zit een leerling op de stoel van de docent en wanneer zijn de leerlingen bezig met het leren geven en ontvangen van feedback.

Exameneisen havo/ vwo

Het havo/ vwo drama eindexamen is onderverdeeld in drie domeinen:

Domein A Vaktheorie

Domein B Praktijk

Domein C Oriëntatie op studie en beroep

Het centraal examen is dat van het vak kunst (algemeen). Het schoolexamen heeft betrekking op de drie bovengenoemde domeinen.

Dit beoordelingsinstrument richt zich op domein B Praktijk. Dit domein omvat binnen havo/ vwo de volgende subdomeinen, waar de verschillende Rubrics onder vallen: B1 Spelen, B2 Vormgeven, B3 Presenteren. De Rubrics omvatten alle onderdelen die omschreven staan binnen de exameneisen van het havo/ vwo Praktijkexamen. In het Excel sheet is per criterium aangegeven welk subdomein het criterium omhelst. Bij een aantal criteria staat 'overstijgend'. Het uitgangspunt van de Rubrics is de wensen van docenten, leerlingen en scholen te verwerken in het instrument en niet de exameneisen. Hierdoor overstijgen de Rubrics de exameneisen van het vak drama. Dit is vooral te zien binnen de hoofdcriteria 'basisvaardigheden' en 'reflecteren'. Beiden zijn essentiële vaardigheden binnen het vak drama, volgens docenten, leerlingen en scholen maar niet op deze wijze opgenomen in de exameneisen. Binnen het hoofd criterium 'reflecteren' zien we dat een aantal criteria vakoverstijgend zijn én tegelijkertijd het subdomein A4 Beschouwen behelzen. Alles is terug te vinden in de Rubrics, binnen de kolom 'havo/ vwo exameneisen'.

1.3 Handleiding voor de leerling

Voor je liggen een aantal Rubrics voor het vak drama. Door de Rubrics in te vullen krijgen jij en je docent (en eventueel je klasgenoten) een goed beeld van de ontwikkeling van je kennis en kunde bij het vak drama. Zo kun je vanuit de Rubrics bepalen waar je tijdens de lessen nog aan moet werken. Door op een goede manier gebruik te maken van de Rubrics krijg je meer controle over je eigen leerproces binnen drama.

In de linker kolom zie je een hoofd criterium, gevolgd door een sub criterium. Een criterium is een kenmerk waarop je je beoordeling baseert. Daarna zie je vier verschillende niveaus beschreven. Vul je naam in bovenaan het blad. De bedoeling is dat je bij elk van de Rubrics één niveau omcirkelt die het best past bij dat wat je hebt laten zien. Dit kun je vervolgens met je docent bespreken om zo te bepalen waar je nog in kunt verbeteren.

Een voorbeeld:

Hoofdcriterium	Subcriterium	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Spelvaardigheden	Spelconcentratie	Je bent (bijna) altijd geconcentreerd tijdens je spel	Je bent vaak geconcentreerd tijdens je spel	Je bent soms geconcentreerd tijdens je spel	Je bent te weinig geconcentreerd tijdens je spel

Binnen 'spelvaardigheden' is concentratie een belangrijk leerdoel. Vind je dat jij tijdens de vorige les (bijna) altijd geconcentreerd was tijdens je spel of juist te weinig? Of iets er tussen in?

De docent zal de verschillende Rubrics die passen bij de lessen of het project waar jullie mee bezig zijn met jullie bespreken zodat je goed begrijpt wat er staat. Probeer altijd zo eerlijk mogelijk antwoord te geven. Op die manier krijg je het best een beeld van je eigen leerproces en kun je het best verder met het vak.

Het kan zijn dat de docent de Rubrics invult, het kan ook zijn dat jij het voor jezelf invult of dat jij en je klasgenoten het voor elkaar invullen. Belangrijk is dat het stof geeft om er met elkaar over te praten. Vraag het dus vooral als je iets niet begrijpt of als je het ergens niet mee eens bent. Pas dan kun je leren!

1.4 Achtergrond informatie over het ontstaan van het instrument

De Master Rubric die nu voor je ligt voor dramalessen in het voortgezet onderwijs is ontwikkeld door drie dramadocenten bij het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de AHK. Het startte met een onderzoek van Lok 'Beoordeling van theaterlessen in het voortgezet onderwijs' (2013).

Lok is het werkveld in gegaan en heeft interviews en enquêtes afgenomen. Het doel van haar onderzoek in het werkveld was het inventariseren van de wensen voor een goed beoordelingsinstrument voor dramalessen in het voortgezet onderwijs, om dit vervolgens zelf te ontwikkelen. Zaken die naar voren kwamen tijdens het werkveldonderzoek waren:

Theaterdocenten geven aan over te weinig handvatten te beschikken om een beoordelingsmethode te kunnen toepassen die tegemoet komt aan de eisen van het huidige onderwijs. Beoordelingsvormen zoals Rubrics zijn nog weinig bekend en er zijn weinig voorbeelden voorhanden van beoordelingsinstrumenten die zichzelf bewezen hebben. Beoordelingsmethodes gegeven door het onderwijs doen vaak geen recht aan de authenticiteit van de individuele leerling en/of aan het kunstvak theater (Lok, 2013).

Het beoordelingsinstrument dat Lok aan de hand van het werkveldonderzoek heeft ontwikkeld, is ontstaan vanuit de volgende probleemstelling:

Hoe kan een beoordelingsinstrument eruit zien voor de theaterlessen in het voortgezet onderwijs, dat dynamisch en aanpasbaar is per product op basis van de lessituatie en het instapniveau van de leerlingen?

Dit digitale beoordelingsinstrument is gebaseerd op een Master Rubric, bestaande uit zes hoofdcriteria (te weten basisvaardigheden, spelvaardigheden, maken, schrijven, reflecteren en theorie), onderverdeeld in zevenendertig subcriteria en ieder met vier niveauomschrijvingen. Het instrument werkt met het programma Google Docs waarbij beoordelingen en informatie gedeeld kunnen worden met leerlingen en docenten/ beoordelaars.

In tabel 1 is een voorbeeld te zien ter verduidelijking:

Hoofdcriterium	Subcriterium	Niveau 4	Niveau 3	Niveau 2	Niveau 1
Basisvaardigheden	Creëren veilige spelomgeving	Leerling is altijd actief bezig met creëren veilige leeromgeving	Leerling is meestal actief bezig met creëren veilige leeromgeving	Leerling is soms actief bezig met creëren van een veilige leeromgeving	Leerling is te weinig actief in het creëren van een veilige leeromgeving

Tabel 1. Voorbeeld van één Rubric uit het beoordelingsmodel van Lok

De bouwstenen van het beoordelingsinstrument zijn:

- In te zetten voor verschillende projecten, voorstellingen en lessenreeksen
- Waarin een onderscheid kan worden gemaakt tussen repetitie/ lessenreeks en voorstelling
- Waarin ruimte is voor beoordeling door derden
- Kant en klaar is maar ook ruimte biedt voor eigen inbreng
- Peer assessment zichtbaar maakt (zonder formele status)
- Ruimte biedt om het instapniveau mee te nemen in de wegging
- Zorgt voor gedegen onderbouwing van de cijfers
- Via de cloud is in te vullen, te delen en te mailen met leerlingen en collega's
- Plaats moet bieden aan een gevoelscijfer
- Die als output de ontwikkeling laat zien over een langere periode
- Output heeft bestaande uit uitgeschreven teksten
- Output heeft bestaande uit cijfers
- Makkelijk is in gebruik
- Vooral ook buiten de lessen om te gebruiken is
- Waarin ruimte is voor vakoverstijgende vaardigheden
- Waarin verschillende rollen van een leerling transparant zijn gemaakt

(Lok, 2013)

Het onderzoek van Borius van der Meulen en Debbie Klarenbeek 'Past drama in een hokje?' (Klarenbeek, D. & Meulen, B. van der, 2014) is een toetsend onderzoek naar het beoordelingsinstrument voor dramalessen in het voortgezet onderwijs van Lok (2013).

Dit onderzoek heeft een antwoord willen vinden op de vraag:

In hoeverre is het beoordelingsinstrument voor dramalessen in het voortgezet onderwijs van Lok (2013) toepasbaar en inhoudsvalide volgens docent en leerling?

Deze vraag resulteerde in deelvragen waarbij er ingegaan is op: de toepasbaarheid van het beoordelingsmodel binnen een lessituatie/ een school, de inhoudsvaliditeit van de acht onderzochte criteria en van de niveaoverschillen, en wat dit zegt over de overige Rubrics binnen het beoordelingsmodel. Het onderzoek richt zich specifiek op de inhoudsvaliditeit, waarbij er een splitsing is gemaakt in inhoud van het instrument (meet het instrument precies wat het wil meten), operationalisering (de manier waarop verschillende criteria worden gemeten) en de (digitale) toepasbaarheid.

Er zijn acht specifieke Rubrics uit het totale instrument onder de loep genomen. De overige negenentwintig Rubrics zijn globaal met de docenten besproken. Dit is gedaan door middel van interviews met docenten en leerlingen in het voortgezet onderwijs, middels semi gestructureerde interviews, waarbij docenten en leerlingen eerst drie lessen met het instrument hebben gewerkt om er een visie over te vormen.

De resultaten worden beschreven aan de hand van boven genoemde. Binnen het thema (digitale) toepasbaarheid wordt onder andere ingegaan op de inzetbaarheid binnen een lespraktijk. Bij inhoudsvaliditeit wordt onder andere ingegaan op volledigheid, normering, meetbaarheid,

woordkeuze, niveauomschrijvingen, indeling en dekkendheid van de Rubrics. Omdat uit alle zeven interviews andere verbeterpunten voor het instrument naar voren kwamen is er per interview een verbeterde Rubric versie gemaakt.

De conclusies van dit onderzoek waren: Het instrument is een goede, uitvoerige en volledige basis, maar ten aanzien van zowel de toepasbaarheid in het voortgezet onderwijs als ten aanzien van de inhoudsvaliditeit zijn verbeteringen noodzakelijk. De meest opvallende aanpassingen zijn gericht op het consequent gebruik en specificeren van begrippen en kwantitatieve en kwalitatieve aanduidingen. De praktische toepasbaarheid wordt beperkt door de digitale omgeving van Google Docs. Het is voor de scholen van belang dat het instrument toepasbaar is binnen het eigen digitale leerplatform van de school. Hiernaast is de digitale veelzijdigheid van het instrument niet direct een extra voordeel, omdat mogelijkheden zoals het aanmaken van een beoordeling per leerling met een daarbij behorende chatfunctie eerder als een verzwaring van de werkdruk wordt gezien (Klarenbeek, D. & Meulen, B. van der, 2014).

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn wij aan de slag gegaan met de aanbevelingen. De volgende onderzoeksvraag luidde dan ook:

In hoeverre kunnen de aanbevelingen die zijn voortgekomen uit het onderzoek 'Past drama in een hokje?' verwerkt worden in een nieuwe versie van het beoordelingsinstrument?

De deelvragen die hieruit komen zijn:

- Kan het beoordelingsinstrument herschreven worden op inhoudsvaliditeit waarbij de aanbevelingen rondom inhoudsvaliditeit uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?
- Op welke wijze kan de toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument worden vergroot waarbij de aanbevelingen rondom toepasbaarheid uit het vorige onderzoek als leidraad genomen worden?

De Rubrics zijn herschreven door de aanbevelingen van het onderzoek 'Past drama in een hokje?' te verwerken. Daarnaast is er deze website ontstaan met de gebruiksaanwijzing voor het instrument zoals deze nu voor je ligt. Wat belangrijk voor ons is, is dat de vertaling gemaakt wordt van onderzoek naar de werkvloer. De dramadocent op de middelbare school moet handzaam materiaal in handen krijgen waar hij enthousiast van wordt en snel mee aan de slag kan, maar ook als naslagwerk kan gebruiken om de diepte in te kunnen gaan. Dit staat bij ons voorop. We willen zo onderwijs en onderzoek dichter naar elkaar laten komen.

1.5 Gegevens van de makers/ credits

Debbie Klarenbeek

Debbie Klarenbeek behaalde haar diploma Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Hogeschool Maastricht en Docent Theater aan Fontys Hogescholen. Ook rondde zij de Master Kunsteducatie aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten in 2014 af. Na werkzaam te zijn geweest als sociotherapeut in de jeugdpsychiatrie en als coördinator, docent en regisseur op een jeugdtheaterschool, werkt zij nu als dramadocent aan X11, vmbo- school voor Grafimedia. Debbieklarenbeek@gmail.com

Borius van der Meulen

Borius van der Meulen behaalde in 2007 zijn diploma Docerend Theatermaker aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. In 2014 rondde hij de Master Kunsteducatie af aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Na diverse werkzaamheden als theaterdocent en regisseur, werkt hij momenteel als theaterdocent en locatieleider bij het Jeugdtheaterhuis Zuid- Holland. Borius_m@hotmail.com

Lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten heeft het onderzoek mogelijk gemaakt. Folkert Haanstra was hierbij nauw betrokken.

Corina Lok

Corina Lok studeerde in 1998 af aan de theaterdocentopleiding van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. Corina gaf de aanzet tot het instrument (2013) door antwoord te vinden op de vraag: Hoe kan een beoordelingsinstrument eruit zien voor de theaterlessen in het voortgezet onderwijs, dat dynamisch en aanpasbaar is per product op basis van de lessituatie en het instapniveau van de leerlingen? Hieruit is een Master Rubric met zevenendertig criteria ontstaan, werkzaam binnen Google Docs. Na toetsing in de praktijk werkten Borius van der Meulen en Debbie Klarenbeek het instrument verder uit door het te herschrijven. Zij voegden een door hen geschreven (docenten)handleiding toe en hebben de website ontwikkeld.

Chris Lok

Chris Lok (1981) werkt momenteel als Functioneel Consultant bij Gemba Service B.V. Hij adviseerde als ICT deskundige Corina Lok tijdens het onderzoek “ Beoordelen van theaterlessen in het voortgezet onderwijs” en ontwikkelde de eerste versie van de digitale Google omgeving voor de Master Rubric.

Docenten en leerlingen

Dank aan de docenten en leerlingen die hebben gefungeerd als respondenten voor ons onderzoek.

1.6 Contact

Mocht je, na het lezen van de website nog vragen of opmerkingen hebben dan vinden we het altijd goed om met elkaar in contact te komen. Dit kan via het contactformulier.

Op deze website kun je de Master Rubric in Excel downloaden. Mocht je de Master Rubric in Google Docs willen gebruiken, vul dan hier het contactformulier in. Je krijgt dan zo snel mogelijk een link toegestuurd.

1.7 Downloads

RUBRICS voor het vak DRAMA. Een uitwerking van het onderzoek ‘Past drama in een hokje?’ – Onderzoek (2015) van Debbie Klarenbeek en Borius van der Meulen

‘Past drama in een hokje?’ Een onderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van een beoordelingsinstrument – Artikel (2015) van Debbie Klarenbeek en Borius van der Meulen in de uitgave Beoordelen in de kunstvakken: instrumenten en onderzoek. Lectoraat Kunst- en cultuureducatie bij Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten

Beoordelen van theaterlessen in het voortgezet onderwijs – Artikel (2015) van Corina Lok in de uitgave Beoordelen in de kunstvakken: instrumenten en onderzoek. Lectoraat Kunst- en cultuureducatie bij Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten

Past drama in een hokje? Een praktijkonderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument van Lok (2013), ontwikkeld bij het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de AHK, voor dramalessen in het voortgezet onderwijs – Onderzoek (2014) van Debbie Klarenbeek en Borius van der Meulen

Beoordeling van theaterlessen in het voortgezet onderwijs – Onderzoek (2013) van Corina Lok

1.8 Links

Er is nog weinig geschreven rondom het beoordelen van het vak drama. Om je toch op weg te helpen bij deze een aantal links. Een aantal links zijn specifiek gericht op drama, een aantal anderen op de kunstvakken in algemene zin.

Kunstvakken algemeen

Kennisdossier beoordelen in de kunstvakken - www.lkca.nl/kennisdossiers/beoordelen

Reviewstudie naar beoordelingsinstrumenten voor de kunstvakken - www.lkca.nl/kennisdossiers/beoordelen/reviewstudie-assessment-in-kunsteducatie

Tijdschrift Cultuur+Educatie 41 De kunst van het beoordelen - www.lkca.nl/kennisdossiers/beoordelen

Drama

Beroepsvereniging voor docenten theater en drama - www.docentendrama.nl/werkgroepen/kunst-en-drama

Past drama in een hokje? Een praktijkonderzoek naar de validiteit en toepasbaarheid van het beoordelingsinstrument van Lok (2013), ontwikkeld bij het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de AHK, voor dramalessen in het voortgezet onderwijs - www.lkca.nl/publicaties/informatiebank/past-drama-in-een-hokje

Artikel over het onderzoek van Corina Lok over het beoordelen van dramalessen in het voortgezet onderwijs - www.lkca.nl/kennisdossiers/beoordelen/beoordelingsinstrumenten/beoordelen-theater